

Forfatter: Holberg, Ludvig

Titel: Værker i tolv bind 9: Niels Klim

Citation: Holberg, Ludvig: "Værker i tolv bind 9: Niels Klim", i Holberg, Ludvig: *Værker i tolv bind 9: Niels Klim*, udg. af F. J. BILLESKOV JANSEN ; Volmer Rosenkilde , Rosenkilde og Bagger, 1969-1971, s. 19. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-holberg09-shoot-idm139856963400448.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Værker i tolv bind 9: Niels Klim

FØRSTE KAPITEL Forfatterens Nedfart til Afgrunden.

Efterat jeg ved Academiet i Kiøbenhavn havde overstaaet begge Examener, og faaet Karakteren Laudabilis baade for Theologien og Philosophien, lavede jeg mig, i Aaret Sexten Hundrede og Fire og Tredsindstive, til at reise hjem igien til mit Fødeland, og gik ombord paa et Skib, som var bestemt til Bergen i Norge. Jeg var forsynet med glimrende Testimonier fra begge Faculteter; men blottet for Penge, en Skiebne, som jeg havde tilfælles med alle andre Norske Studentere, der i Almindelighed komme pengeløse tilbage fra Musernes Tempel. Vi havde god Vind, og ankom efter sex Dages lykkelige Seillads til min Fødebye Bergen.

Lærdere, men ikke rigere, levede jeg i nogen Tid efter min Hiemkomst af mine Slægtninges og Forvandtes Understøttelse. Uagtet jeg paa denne Maade levede som et Slags Tigger, drev jeg dog ikke Tiden bort ved Lediggang; thi for at udvide mine Kundskaber i Physiken, som jeg havde begyndt at legge mig efter, undersøgte jeg omhyggelig Landets og Biergenes indvortes Beskaffenhed, og streifede til den Ende rundt omkring i alle Kroge der i Provindsen. Der var ingen Klippe saa steil, at jeg jo forsøgte at klavre op paa den, ingen Hule saa dyb og rædsom, at jeg jo vovede mig ned deri, i Haab om at finde et eller andet, der var en Naturkyndigs Opmærksomhed og Undersøgelse værd.

Vist er det, at der gives mange Ting i mit Fødeland, som vi ei allene aldrig see, men ikke engang høre tale om, der, 20 hvis de fandtes i Frankrig, Italien, Tyskland eller noget andet Land, som forstaaer at gjøre Væsen af sin Frugtbarhed paa Mirakler, skulde have opfyldt den lærde Verden med uendelige Afhandlinger, og den læge med umættelig Læselyst.

Iblandt de Ting, som forekom mig meest mærkelige, var en Hule paa Toppen af et Bierg, som Indbyggerne kalde *Fløien*. Af sammes Munding kommer af og til en vis mild og ikke ubehagelig Vind, som om Hulen ved idelige Suk drog Luften til sig og udstødte den igien; hvilket har givet de Lærde i Bergen, især den berømte *Abelin*, og den i Astronomie og Physik særdeles grundige Magister *Edvard*, Conrector i den Latinske Skole, Anledning til at opmuntre deres Landsmænd, da de selv for Alderdoms og Svagheds Skyld ikke kunde, til nærmere at undersøge denne Hules egentlige Beskaffenhed. Den syntes dem saa meget mere fuldkommen at fortiene den grandskende Philosophs Undersøgelser, som den virkelig til bestemte Tider, lig et Menneske der snorker, drog den udstødte Luft med Heftighed til sig.

Ansporet ikke mindre af disse store Mænds Opmuntringer, end af min egen medfødte Tilbøielighed, pønsede jeg paa at stige ned i denne Hule, og aabenbarede mit Forsæt for nogle gode Venner, som slet ikke syntes derom; men paastode, at man baade maatte være gal og fortvivlet for at paatage sig sli en Forretning. Men deres Formaninger vare aldeles spildte, og isteden for at slukke min engang antændte Lyst, opflammede de samme endnu mere. Min Tilbøielighed trak mig, trods alle Farer, til Naturens Studering, og mine slette Omstændigheder skiøde bag efter. Aldeles blottet for Penge, blev det mig meer og meer utaaleligt at leve af andres Naade; og med den skrækkelige Udsigt, til bestandig Armod for Fremtiden, saae jeg mig al Vei til Ære og Forfremmelse i mit Fødeland tillukt, med mindre jeg ved et eller andet vovsomt Arbeide, der gjorde Opsigt, aabnede mig den.

Fuldkommen fast bestemt ved disse Betragtninger, 21 tillavede jeg alt hvad jeg havde nødig til Toget, og gik en Torsdag Morgen, i smukt klart Veir, ud af Byen, ved Dagbrækningen, for, naar mit Arbeide var forbi, at kunne være der igien inden Aften. Hvor lidt drømte jeg dengang om, at jeg, som en anden Phaéton, Hovedkulds boltrende giennem Luften i susende Rullen, nedstyrtet paa en anden Klode, først efter ti Aars Omtumlinger, igien skulde see mit Fødeland og mine Venner! Dette Tog blev foretaget i Aaret Sexten Hundrede og Fem og Tredsindstive, da Hans *Munthe* og *Lars Sørensen* vare Borgemestere, og *Christen Bertelsen* og *Lars Sand* vare Raadmænd i Bergen. Fire Daglønnere fulgte mig med Reeb og Baadshager, som jeg skulde bruge til Nedstigningen. Vi gik lige til *Sandvig*, hvor den letteste Opgang er til Bierget, og da vi derfra havde vundet op til Toppen, tæt ved den fatale Hule, satte vi os trætte ned et Par Øie-blikke, for at tage den nødvendige Frokost. Da først begyndte mit Hierte, som om det ahnede den forestaaende Ulykke, at bæve. Jeg vendte mig til mine Medfølgere: »hvo af Eder,« spurgte jeg, »vil nu først bryde Isen?« Men ingen svarede. Med et opluede mit halv slukte Mod paa nye; jeg lod dem binde Rebet om mig, gjorde mig synkefærdig, og befalede Gud min Siel. De nedlode mig derpaa i Hulen, efterat jeg havde underrettet dem om, hvad de videre havde at gjøre, at de nemlig skulde blive ved at stikke paa Rebet, indtil de hørte mig raabe, ved hvilket Tegn de skulde stoppe; og naar jeg blev ved at raabe, i en Hast hale mig op igien. Jeg tog selv en Baads-hage i den høire Haand, at jeg dermed kunde bortstøde hvad Hinder der kom mig i Veien paa min Nedfart, og tillige styre mig lige i Midten af Hulen; og saaledes lode de mig glide. Men neppe var jeg kommen elleve tolv Alen ned, før Rebet brast. Jeg sluttede mig til denne Ulykke af de Fires pludselige Hulen og Tuden, som dog strax forsvandt, eftersom jeg med en forunderlig Hurtighed nedtrimlede i Afgrunden, og, som en anden *Pluto*, naar jeg

undtager, at jeg, isteden for Scepter, havde kun en Baads-hage:

Sank i Afgrundens Bug giennem den gabende Jord.

Jeg havde dumpet i tykt Mørke og uophørlig Nat henved et Qvarteer, saavidt jeg i denne Forstyrrelse kunde beregne, da jeg endelig bemærkede et Skimt af Lys, som et Slags Tusmørke, og strax derpaa en reen og klarskinnende Himmel. Jeg troede herover i min Eenfoldighed, at jeg enten ved den underjordiske Lufts Tilbagestød, eller nogen anden saadan Modvind, var pustet op igien, og at Hulen, ved at give sin Aande fra sig, igien havde givet mig til Jorden. Men da baade den Sol, jeg saae, Himmelen og alle Stierne vare meget mindre, end de, vi Mennesker i Almindelighed see, kunde jeg slet ikke kiende mig ved dem. Jeg sluttede altsaa, at heele denne nye Himmelbygning enten maatte være frembragt af Hovedsvimmel i min forvirrede Hiernes Indbildning, eller at jeg maatte være død, og førtes til de lyksalige Boliger. Dog denne sidste Meenings Latterlighed opdagede jeg strax derpaa, da jeg saae mig selv, bevæbnet med Baadshagen og slæbende det lange Reeb efter mig, vel begribende, at man hverken behøver Reeb eller Baadshager, for at lande ved Paradiis, og at de himmelske Borgere umelig kunde synes om en Prydelse, hvorved jeg lod til, efter Giganternes Exempel, at ville bestorme Himmelen og jage Guderne derfra. Langt om længe, da jeg ret alvorlig havde grundet paa Tingen, begreb jeg, at jeg maatte være neddumpet til den underjordiske Himmel, og at deres Meening maa være grundet, som paastaae, at Jorden er huul, og at der inden for dens Skal er en anden mindre Verden, med en mindre Sol, mindre Planeter og Stierne i samme Forhold. Udfaldet viiste, at jeg giettede ret.

Den Fart, hvormed jeg nedstyrtede, havde nu varet temmelig længe, da jeg omsider fornam, at den lidt efter lidt sagtnedes, alt som jeg meer og meer nærmede mig til den Planet eller Himmelklode, som jeg ved min Nedfart 24 først var bleven vaer lige for mig. Den blev efterhaanden større og større, saa at jeg tilsidst igiennem en tykkere Dunstkreds, som omgav den, tydeligen kunde skielne baade Søer, Bierge og Dale paa dens Overflade.

Lig Fuglen, som om muskelklædte Klipper,
Imellem Fieldets Tind og Bølgens Top,
Paa lette Vinger over Dybet vipper,
Saa mellem Jord og Himmel hang min Krop.

Jeg befandt tillige nu, at jeg ikke allene svævende hang i den himmelske Luft; men at den lodrette Linie, hvori jeg hidindtil havde tumlet, gik over til en Sirkel. Jeg nægter ikke, at Haarene reiste sig paa mit Hoved ved denne Opdagelse, af Frygt for, at jeg maatte være bleven forvandlet til en Planet eller Planet-Drabant, for at omdreies i en evig Hvirvel til Verdens Ende. Dog, da jeg overveiede hos mig selv, at min Ære herved ikke tabte det mindste, og at en himmelsk Klode, eller en himmelsk Klodes Drabant i det mindste, altid i Rang kunde gaae op mod en sulten *Studiosus Philosophiæ*, voxte mit Mod paa nye, saa meget meer, som jeg, styrket ved den himmelske Luft, hvori jeg svævede, hverken fandt til Hunger eller Tørst. Imidlertid faldt det mig ind, at jeg havde en Kringle i min Lomme; jeg tog den frem, blot for at forsøge, om noget i denne Tilstand kunde smage mig; men jeg mærkede strax ved den første Mundfuld, at al jordisk Føde var bleven mig modbydelig, og slængte den derfor bort, som en unyttig Byrde. Hvor stor blev min Bestyrtelse ved denne Leilighed, da den bortkastede Kringle ikke allene blev hængende i Luften; men - o Under! - begyndte endog at beskrive en Sirkel rundt omkring mig. Jeg fik herved et tydeligt Begreb om de sande Bevægelses Love, efter hvilke alle Legemer, naar de sættes i Ligevægt, maae bevæge sig i en Sirkel.

Saa nedslaaet, som jeg kort tilforn var bleven over at see mig en Boldt for den spottende Skiebne, saa stolt blev jeg derimod nu, ved at see mig ophøiet ikke allene til selvstændig Planet, men endog til en, som evig skulde 25 opvartes af en Maane, og altsaa kunde henregnes til Stierne af første Størrelse, eller Planeter af første Rang. Og, at jeg skal bekiende min hele forfængelige Skrøbelighed, blev jeg virkelig saa umaadelig opblæst af denne Lykke, at om jeg paa eengang havde seet alle Borgemesterne og Raadmændene i Bergen komme mig imøde, havde jeg blot værdiget dem et Blik, for at skue ned paa dem, som Atomer, og ikke bukket min Baadshage, end sige min Ryg for dem.

Jeg blev næsten heele tre Dage i denne Forfatning. Da jeg omtumledes bestandig ved den mig nærmeste Planet, kunde jeg letteligen skielne Nat fra Dag, ved at see den underjordiske Sol staae op og gaae ned, endskiønt jeg ikke mærkede nogen saadan Nat, som hos os, naar den forsvandt. Thi efter dens Nedgang blev hele Himmelen overalt lys og skinnende, omtrent som den fulde Maane hos os, hvilken Glands, jeg sluttede, maatte komme fra denne indvendige Verdens Hvelving eller Halvsphære, som laante sit Lys af den i Middelpunkten værende Sol. En Smule Indsigt i Astronomien hialp mig til at giøre denne Gisning.

Men allerbest, som jeg midt i denne lyksalige Forfatning drømte mig næst efter de udødelige Guder, og betragtede mig selv som et nyt Himmellys, gjorde Regning paa, snart af den nærmeste Klodes Stiernekigere, tillige med min Drabant, at blive indført i Stiernernes Tal - see! da lod sig et skrækkeligt bevinget Uhyre tilsyne, som truede snart min høire, snart min venstre Side, snart min Pande, og snart min Nakke med tilintetgiørende Stød. Jeg troede i Førstningen, da det nærmede sig, at det maatte være et af de tolv Himmeltegn, og ønskede hemmeligen, om saa var, at det maatte være *lomfruen*, da i det heele

Himmeltegn-System intet uden dette i denne Eenlighed kunde være mig til mindste Moerskab og Husværelse. Men da det kom mig nærmere, saae jeg, at det var hverken meer eller mindre end en umaneerlig stor og gyselig Grif. Jeg blev herover saa betagen af Skræk, at jeg aldeles glemte mig selv og min nye himmelske Værdighed, og i denne usigelige 26 Angest tog mit Testimonium fra Academiet, som jeg til al Lykke havde i min Lomme, frem, for at vise min truende Fiende, at jeg havde baade min theologiske og filosofiske Examen, var Student, og det, som meere er, Baccalaureus, der altsaa kunde drive hver fremmet Modstander tilbage ved at exipere Forum. Men da min Forbittrelses første Heede var forbi, kom jeg lidt efter lidt til mig selv igien og beloe denne Daarlighed.

Jeg begreb endnu ikke til hvad Ende denne Grif fulgte mig. Jeg vidste ikke, enten jeg skulde ansee den for en Ven eller Fiende, eller troe, som dog lod meere sandsynligt, at den blot, for at stille sin Nysgierrighed, vilde gotte sig med at betragte mig. Sandt er det, at et menneskeligt Legeme, hængende i Luften, med en Baadshage i Haanden, og slæbende et langt Reeb efter sig, som en Hale, var et Syn, som kunde lokke ethvert umælende Dyr til Betragtning. Den usædvanlige Figur, jeg dengang gjorde, gav og, som jeg siden fik at høre, Indbyggerne paa min Side-Planet Anledning til adskillige Samtaler og Hypo-theser. Philosopherne og Astronomerne holdt mig for en Komet, og toge Rebet for Kometens Hale. Nogle paastode endog, at sligt usædvanligt Luftsyn vist maatte betyde en overhængende Ulykke, Pest, Hungersnød, eller nogen anden saadan ualmindelig Tildragelse. Andre gik endnu videre, og, saa vidt de langt fra kunde bemærke, afbildede meget nøie min Gestalt, saa at jeg allerede var defineret, beskrevet, malt og stukket i Kobber før jeg kom der.

Jeg hørte alt dette siden med Latter og en Slags kildrende Fornøielse, da jeg var kommet ned paa denne Klode, og havde lært det underjordiske Sprog. Man maa lægge Mærke til, at der inden i Jorden gives visse usædvanlige Stier, som pludseligen vise sig af og til, og som de kaldte *Sciscisi* (eller *Haarede*), hvilke de beskriver som meget gyselige med blodrøde Haar, der staae dem paa Hovedet som Børster, og et Svæv, der fuldkommen ligner et langt Skiæg. De regnes derfor, ligesom hos os, blandt de himmelske Jertegn.

27

Men til Historien igjen! Griffen var nu kommen mig saa nær, at den anfaldt mig med sine Vinger, og var i Begreb med at sluge mit eene Been, saa at jeg nu tydelig mærkede, i hvad Hensigt den besøgte mig. Jeg begyndte derfor at værges mig mod denne stridbare Fiende, tog min Baadshage i begge Hænder, og afbødte dermed ikke allene dens forvovne Angreb; men nødte den endog til imellemstunder at vige tilbage, indtil jeg endelig, da den blev ved at nappe mig, efter adskillige frugtesløse Slag stødte Baadshagen med slig en Eftertryk imellem begge Vingerne bag ind i dens Nakke, at jeg ikke kunde faae den ud igjen. Det saarede Uhyre styrtede med et gyseligt Skrig ned paa den underliggende Klode, og jeg, som allerede var kied af min nye himmelske Stierang, da jeg mærkede, at den, som enhver anden Høihed var udsat for Fald og Farer:

Mig lod med Fuglen sorgløs dumpe ned
Til Jorden. Som fra Soles lyse Vrimmel
En Stjerne ned af ætherreene Himmel
Om ikke glider, synes som den gleed.

Og saaledes blev den Sirkel, jeg nys tilforn beskrev, atter forvandlet til en lodret Linie.

Efterat jeg med en Slags Heftighed i Førstningen var trukken ned imod den tykkere Luft, hvis Susen døde mine Øren, sank jeg omsider med et let og uskadeligt Fald sagte ned paa Jorden, tilligemed Griffen, som strax efter døde af sit Saar.

Det var Nat, da jeg kom ned paa denne Planet, som jeg sluttede deraf, at Solen var borte, og ikke af Mørket; thi det var endnu saa lyst, at jeg tydeligen kunde læse hvert Bogstav i mit Testimonium. Dette natlige Lys kommer fra Firmamentet, eller den inderste Skal af vor Jordklode, hvis halve Deel glindser som vores Maane. I Henseende til Lysningen er derfor her næsten ingen Forskiæl imellem Dag og Nat, undtagen for saavidt, at Solen er borte, og Nætterne af denne Aarsag ere noget koldere end Dagene.

28

29